

Några associationer
och ljusglimtar i grådasket

CARL LARSSON VAR INTE MAS
MEN KARIN VAR KULLA
PÅ SIN FARS SIDA

Januari 2020

Alf Gunnarson

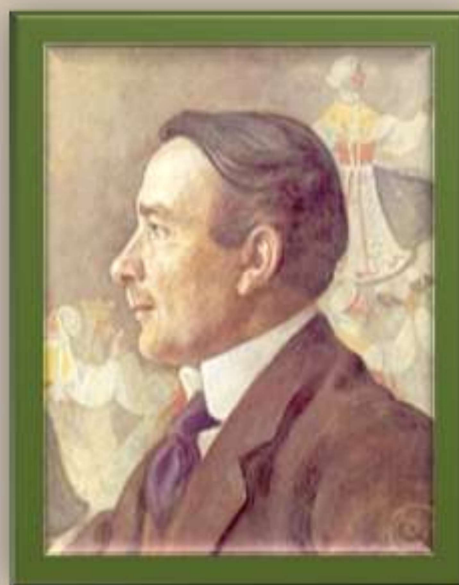
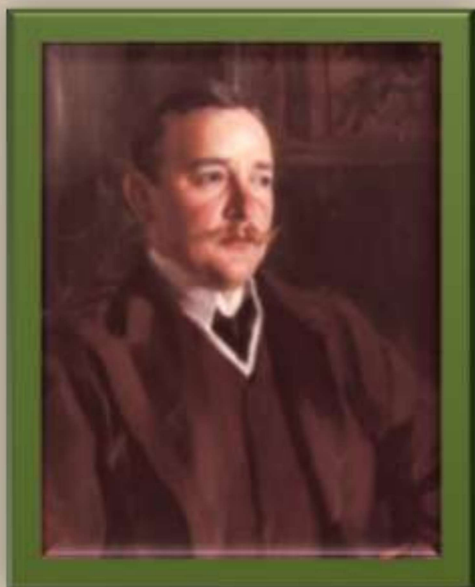
Mariestad den 8 januari 2020

Har detta stilleben skapats av en kvinna eller en man? Svar finns längre fram. Detta är ett spontant projekt, när julen är på väg att utgå, medan vädret slår det ena dagsrekordet efter det andra, vad gäller ruggigt grådask.

Den nariga blåsten ökar och minskar, låter och tystnar. Regnet hänger hela tiden i luften eller faller en timme, ibland flera och gräsmattorna vet varken ut eller in. Är det dags att börja växa? Nej, vänta lite för all del. Vintern vill nog visa vad den går för innan våren tar över.

Är denne välklädde herre möjligen bekant? Han hette Erik Axel Eriksson och föddes 1864 på ett ställe som heter Karlbo, i Folkärna socken, i Dalarna. Han tog senare med sig barndomshemmet i sitt nya efternamn och blev känd i hela Sverige som Erik Axel Karlfeldt – författaren och poeten.

Carl Olof Larsson föddes 1853 i Gamla Stan i Stockholm och han hette Larsson i hela sitt liv – Carl Larsson, konstnären. Föräldrarna bodde på Prästgatan och de hade det inte fett.

Jag tänker två saker: Prästgatan – hur var det Evert Taube diktade sin serenad?

*Ah, ah, haha! mina bröder!
Ett fönster står öppet åt söder!
Undan gardin! Fram min blondin!
Skynda, mitt hjärta förblöder!
Stjärnan på himlen den höga
sig speglar förtjust i ditt öga!
Är hon blondin? Ja, hon är fin!
Dock solosång batar oss föga.
Men stuprännan ger
en chans, kavaljer!*

*Jag klättrar opp och sedan ner!
Blondin med de rosande kinder
och gyllne böljande hår!
Med barm lätt beslöjad och trinder
du i ditt fönster står.
Prästinna i Prästgatans vimmel
låt upp din port och sal,
ty längs stuprännan
upp till din himmel
är vägen allt för hal.*

Text: Evert Taube, 1928. Musik: Trad i bearbetning av Evert Taube

Nästa tanke: Jag har alltid trott (i min okunnighet) att Carl Larsson var en dalmas, lika äkta till sitt ursprung som Dalahästen. Så fel jag hade. I själva verket var han en fattig kis från Gamla Stan i Stockholm. Men en kis med sällsynta talanger som sedermera tog honom till oanade höjder. Men Sundborn då? Var inte det Carl Larssons familjs super- smultronställe? Jo, det blev ju det, sedan svärfaderns familj skänkt stället till dottern och mågen. Adolf Axel Bergöö – järnhandlaren i Hallsberg och gift med en närkingska, Hilda Kristina Sahlquist, växte upp i Dalarna, på Sundborn. De båda konstnärerna Carl Larsson och Karin Bergöö slog sina paletter ihop år 1883 och det skedde formellt i Kumla kyrka uti Närke.

Porträtten här uppe är målade av Anders Zorn och Carl Larsson.

Medan vi är inne på biografispåret: Några fakta om Anders Zorn, vars efternamn mycket riktigt är tyskt. Anders mor, Grudd Anna Andersdotter, från Utmelands by i Mora, mötte bryggmästaren Leonard Zorn, från Bayern, på ett bryggeri i Uppsala. Anna var buteljusköljerska, vilket kan låta som en något enformig sysselsättning. Men resultatet av de omakas romans blev sonen, Anders Andersson. Han träffade aldrig sin far, men tog senare hans efternamn och blev känd över hela världen som konstnären Anders Zorn.

Erik Axel Karlfeldt är en ganska kul och påhittig poet. Det tyckte jag redan under skoltiden för många år sen och det tycker jag fortfarande. Hans *Fridolin* – icke att förväxla med f. d. språkröret Gustaf Fridolin - - är såklart författarens alter ego. Denne F. är en *studerad karl av bondestam*, och han figurerar i *Fridolins visor och andra dikter* samt i *Fridolins lustgård och Dalmålningar på rim*. De kom ut runt det förrförra sekelskiftet (strax före och strax efter).

Här tänker jag påminna mig dikten *Fem farliga F* som väckte viss munterhet i de gamla glädjefattiga klassrummen. Den är helt enkelt så här:

I EN UNG LANTMANS TÄNKEBOK

Fem F av mycken fara, som hotar kropp och själ,
jag tecknar till din varning, o yngling, och ditt väl;
ty flyr du deras snaror och vandrar stark och vis,
så har du ro i livet och hopp om paradiset.

Det första F är Fogden, befallande och hård;
han lurar på ditt välstånd, din arvedel och gård.
Sök aldrig tvist med makten, men giv de höge sitt,
och bruka dina armar och värj vad se'n är ditt!

Det andra F jag lär dig är uttytt Fjärdingsman,
ty fogdens låga redskap och länsmans dräng är han.
Vart hastar du, o människa, som trotsar rätt och lag?
I morgon kanske mästerman, om fjärdingsman i dag!

Det tredje F är Flaskan, som står av falskhet full.
och blinkar vänligt mot dig, när du öppnar ditt schatull.
Kom sällan hand vid korken! Regera strängt din buk,
att ej ditt sinne varder ont och din lekamen sjuk!

Det fjärde F är Flickan, så smilande och skön;
hon lockar dig till dårskap, som får sin svåra lön.
Ty håll din håg i tuktan, och vinn åt dina hår
den ädla ärekransen, som en trofast ungarl får!

Det femte fula F:et kan knappast skrivas ut,
men det har horn på knäna och osar svavellut;
och alla fyra F:en, som här förut jag sagt,
de äga av det femte sin farlighet och makt.

Erik Axel K. varnar unga män för fogden, fjärdingsmannen, flaskan, flickan och slutligen fan själv, även om han undviker att forma dennes namn med sin penna.

I vår moderna tid är såväl fogdar som fjärdingsmän ofarliga föredettingar, medan de övriga fortfarande, var för sig eller i kombination, troligen kan vara nog så farliga, dock att flaskor numera, i många dryckessammanhang, är utbytta mot boxar av papp. Som tillhyggen får de senare anses som mera beskedliga än flaskor av glas. Flickors allmänna farlighet kan alltid ifrågasättas. Men det vore förhastat att dra alla över en kam. Det sägs att det faktiskt, än idag, finns fina, helt ofarliga flickor.

Rättvisa är eftersträvansvärd i alla sammanhang. Därför vill jag, i detta ädla syfte, lämna följande bidrag och det vänder sig icke till unga herrar, men väl till dito damer. Det ska inte ses (läsas) som posthum polemik mot den förträfflige Fridolin, utan mera som ett efterlängtat (?) komplement i objektivitetens tjänst. För att dölja diverse undermåligheter förses varje vers med en dekorativ illustration av Anders Zorn.

För att övergången ska bli något mjuk visas ovanstående bild av en gammal veckotidning med feminina förtecken.

Fem F av många Fröjder, som läker kropp och själ
jag tecknar till din välgång, o Ungmö, och ditt väl;
ty tyr du dig till dessa, du vinner första pris
och livet blir en rosdans, ett ljuvligt parad.

Det första F är Flinten, en lättsam själavård;
den kostar ingen möda, den kräver ej rekord.
Sök ständigt efter blickar, beakta varje titt,
för att upp på det torra, en dag du skall få ditt.

Det andra F jag lär dig är uttytt Fåfång man,
ty under flärdfull yta, ej sällan döljs en ann.
Så döm ej hund för håret, en vedertagen lag.
I morgon, kan det tänkas, han har sin vackra dag.

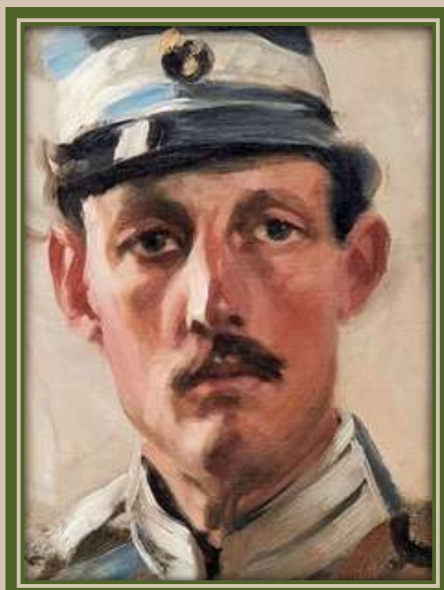
Det tredje F är Fnittret, som slår all sorg ikull
och skickar bra signaler om gamman värdefull.
Kom loss med goda garvet, av smilbanden gör bruk.
Det gör dig mindre tungsint, tillika mindre sjuk.

Det fjärde F är Frestelsen, så lockande och skön;
den stärker gott din självbild av sedesamma mön,
om lystnaden du tuktar med en och annan tår.
Den ädla frälsarkransen du som belöning får.

Det femte fröjdens F: ord kan klurigt synas ut,
med smak av anti- fnurra, det vinner nog till slut
och alla fyra F - barn som här förut jag sagt,
de hade knappast funnits förutan dettas makt.

u. p. a. / alf

Kunglig Carl (hertig av Västergötland) och President Taft i Zorns tappning.

MELLANSPEL

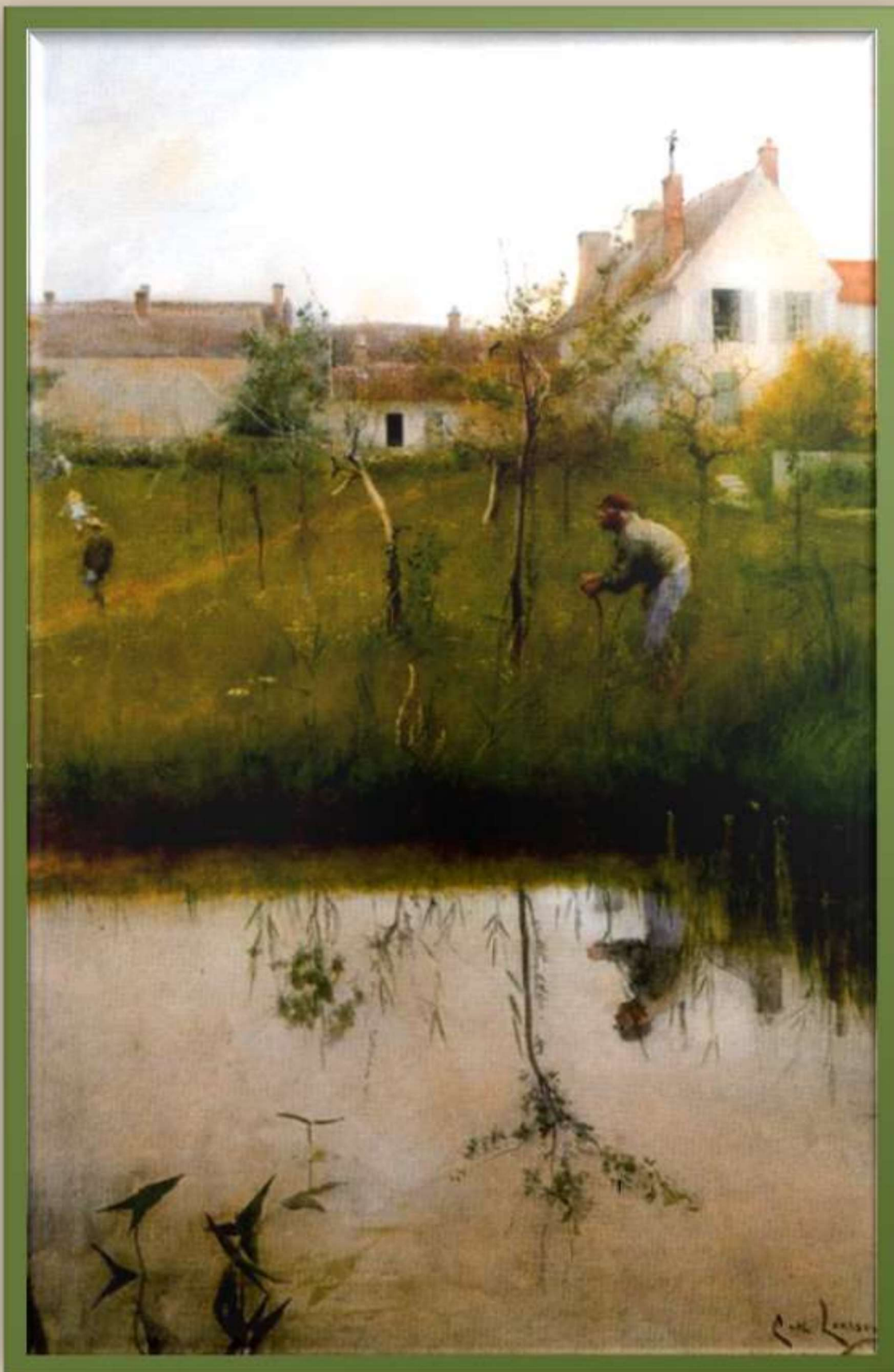
Det är ingen hemlighet att Pippi Långstrump är i färd med att fira sin 75-årsdag. Kanske har hon lugnat ner sig lite på gamla dar. Måhända sitter hon i en bekväm gungstol i Villa Villekulla och löser korsord och ser tillbaka på ett händelserikt liv.

En som var mindre känd i många decennier, trots sina super-brackiga upptåg och uppseendeväckande spekulationer, är Pippis lillebror – han som ansågs så svårhanterlig, att han skickades till Amerika redan som mycket liten och obetydlig. Numera är han känd som Pippe Longs Trump och hans eskapader är vida kända som varande dårpippiga, på gränsen (oftast överskriden) till tokstolliga. Hans lyft mäts troligen i USD.

Efter denna utveckling från det ordinarie (odefinierade) ämnet, ska vi avsluta i stil hos familjen Larsson i Sundborn. Men först den här akvarellen från 1883 (samma år som Carl Larsson och Karin Bergöö gifte sig). Den heter *Gubben och nyplanteringen*:

Karin och Carl fick fyra döttrar och fyra söner mellan 1884 och 1900: Suzanne, Ulf, Robert Pontus, Lisbet, Brita, Matts, Kristina, Esbjörn. Alla nådde inte vuxen ålder men troligen har vi sett flera av dem på Carl Larssons hemma- hos- målningar, som den här:

Frukost under stora björken.

A la campagne 1883

Våren 1907.

Karin Bergöö- Larssons broderier.

Karin Bergöö- Larssons stilleben.

Visst var de duktiga – var för sig och tillsammans.

/ Alf